

המלמד

parashatshavua.com

מתכוננים לפרשה

מה בפרשה?

פרשת שופטים מלמדת על המנהיגים השונים של עם ישראל וכיצד הם צריכים להדריך את בני ישראל לחיות חיים של עבודת ה'. שופטים, שוטרים, סנהדרין, מלך, כהנים, לויים והנביא הם המנהיגים של עמנו.

התורה מפרטת כמה מדיני השופטים- שלא יקחו שחד, לא יכירו פנים במשפט, לא יטו משפט ועוד...

התורה חוזרת על אסור עבודה זרה והענש על כך, והחובה לבוא לדין במדת הצדק בפני הדיינים "ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט ודרשת והגידו לך את דבר המשפט"

נלמד בפרשה על מצות מנוי מלך והחובה לנהוג לפי דיני המלך שבפרשה. המלך חייב לכתב ספר תורה (אפלו אם הוא ירש ספר תורה מאביו) ולהוליכו עמו לכל מקום. המלך אינו יכול לאגור עשר אישי של סוסים, כסף וזהב.

שאר העמים פונים אל "מגידי עתידות" מסוגים שונים, אבל לנו אסור לעשות כן. אנחנו מצוים לשמע אל דברי הנביא אשר מביא את דברו של ה'.

בהמשך הפרשה, התורה מלמדת על עבודת הכהנים והלויים, ערי מקלט, אסור היראה מפני המלחמה, מלחמת כבוש ופרשת העגלה הערופה בנחל שעוסקת במוות לא מפענח מחוץ לעיר.

“כי-ימצא חלל באדמה ... ויצאו זקניו ושפטיה ומדדו אל-הערים... והיה העיר הקרבה אל-החלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לא-עבד בה... והורדו זקני העיר ההוא את-העגלה אל-נחל איתן...”

איור:
ינון סתחיה

הגיליון מוקדש לע"ג
עדלה בת שרה ז"ל

המלמד

מתכוננים לפרשה

2

parashatshavua.com

מינוי הנהגה לעם ישראל (טז, יח-כ)

פרשת שופטים עוסקת בארבעת סוגי ההנהגה של עם ישראל: שופט, מלך, כהן ונביא. בתוך כך אנו מצויים לקיים מערכת משפט ואכיפה על פי דיני התורה.

1. הפרשה נפתחת במילים "שפטים ושטרם תתן להם בכל שערך" מה ההבדל בין "שופטים" ל"שטרם"? (רש"י טז, יח)

2. מה פירוש המילים בפסוק "בכל שערך" (רש"י טז, יח)

3. מה למדים מהמילה "לשבת" (שבפס"י טז, יח)

4. כתוב בפס' "שפטים ושטרם תתן להם..." וּשְׁפָטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפָּט צֶדֶק, מה למדים מהמילים "ושפטו את העם משפט צדק" (רש"י טז, יח)

מובא במדרש תנחומא מדוע נדרשים השופטים והשטרם ביחד: "שופטים ושטרם. שופטים, אלו הדיינים. שטרם, אלו הפרנסים שמונהגין את העדה. רבי אלעזר אומר, אם אין שטרם אין שופט. כיצד, בין שנתחייב אדם בבית דין לחברו, אם אין שטרם שיוציא ממנו, בין שפורש מן הדין, אין ספיקה ביד הדין לעשות לו כלום, אלא אם כן מוסרו ביד השטרם, והשטרם מוציא ממנו. אמר רבי אלעזר בן פדת, אלמלא סיטנו של יואב, לא היה דוד יכול לעשות את הדין. וכן הוא אומר, וימלך דוד על כל ישראל ויהי עושה משפט וצדקה לכל עמו, ויואב בן צרויה על הצבא (דה"א יח, יד-טו). וכי דוד ויואב שופטים כאחד. אלא כל מי שאינו שומע לדין, מוסרין אותו ביד יואב ומוציא ממנו בעל כרחו"

5. התורה מונה שלושה איסורים במערכת המשפט. השלימו: (טז, יט) _____

סבה להטות המשפט (עפ"י רבינו בחיי) _____
אף בשעת הטענות אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, שלא יהא עשיר יושב ועני עומד, לפי שכשרואה שהדיין מכבד את חברו מסתמין טענותיו אפילו לשפוט צדק ואמת _____

6. מדוע אסור לקחת שוחד? (טז, יט)

7. השלימו: "צדק" _____ תרדף" (טז, כ)

ממדרש תנחומא לילדים על הפסוק לא תטה משפט

צריך שיהיו הדיינים רואים באלו שכניהם ביניהם, שנאמר: "בקרוב אליהם ישפט" מכאן לבעלי דינים שינהגו אימה בעצמן. מעשה באחד שהיה לו דין עם מלך ממלכי בית חשמונאי, ועמד לפני שמעון בן שטח. אמר ליה: דין יש לי אצל המלך. אמר שמעון בן שטח להם לאותן דיינים שדיינים עמו, אם משגר אני בשביל המלך, אתם מוכיחים אותו. אמרו לו: הן. שגר בשבילו. בא, ונתנו את כסאו וישב בצד שמעון. אמר לו שמעון בן שטח, עמד על רגליך ותן את הדין. אמר לו: וכי דנין את המלך. פנה לימינו, כבשו הדיינים את פניהם בקרקע. לשמאלו, כבשו פניהם בקרקע. בא המלך וחבטן בקרקע עד שיצאה נשמתו. מיד נזדעזע המלך. מיד אמר ליה שמעון בן שטח, עמד על רגליך ותן את הדין, שלא לפני אתה עומד, אלא לפני מי שאמר והיה העולם, שנאמר: ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' (דברים יט, יז). מיד עמד על רגליו ונתן את הדין. לכך צריך שיהיו בעלי דינים נוהגים אימה בעצמן, והדיינים יהיו נוהגים אימה בעצמן, כביכול להקדוש ברוך הוא הן דיינים.

המלמד

מתכוננים לפרשה

3

parashatshavua.com

דין לעובד עבודה זרה (טז, כא - יז, ו)

1. התורה חוזרת על איסורי עבודה זרה "לא תטע לך אֶשְׂרָה כָּל עֵץ ... וְלֹא תָקִים לְךָ מִצֵּבָה אֲשֶׁר שָׁנָא ה'..." מה הסיבה שה' שונא את המצבה? (רש"י טז,כב)
2. איזה מקרה נוסף של עבודה זרה מובא בפרשה? (יז,בג)
3. הדיינים מחייבים לבדוק היטב ולחקור את העדים על האשמות כנגד העובד עבודה זרה "וְהָגֵד לְךָ וְשָׁמַעְתָּ וְדִרְשָׁתָּ הַיֵּטֵב". כמה עדים נדרשים כדי להרשיע את הרשע בגזר דין מוות? (יז,ו)

תפקיד הדיינים (יז, ו-יג)

1. משה רבנו מלמד את עם ישראל מה לעשות כאשר יש בעיה שאין לה פתרון ידוע "כִּי יִפְּלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נָגַע לְנָגַע דְּבָרֵי רִיבַת בְּשַׁעְרֶיךָ". הסבירו עפ"י פירוש רש"י את חלקי הפסוק: (רש"י יז,ח)

"...בֵּין דָּם לְדָם "

".... בֵּין דִּין לְדִין "

"...וּבֵין נָגַע לְנָגַע .. "

"... דְּבָרֵי רִיבַת .. "
2. כתוב בפס' "כִּי יִפְּלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט וְקָמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר ", למה נאמר כאן "וקמת ועלית" לשון עליה? (רש"י יז,ח)

התורה מצווה אותנו לשמוע בקול חכמים ולא לסטות ממנו ימין ושמאל אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל

מצוות מינוי מלך לישראל (יז, יד-כ)

1. משה רבנו מנבא שעם ישראל יבקש למנות מלך. למה עם ישראל יבקש זאת? (יז,יד)
2. מי יבחר את המלך על ישראל? (יז,טו)
3. מי לא יכול להיות מלך על ישראל? (יז,טו)
4. מה אסור למלך לעשות (ארבעה דברים)? (יז,טז-יז)

המלמד

מתכוננים לפרשה

parashatshavua.com

4

5. משה רבנו מצווה את המלך לכתוב לו ספר משנה תורה. מדוע? (יז,ט)

6. כתוב בפס' על המלך שישמור את התורה וילמד בה "למען יאריך ימים על מלכותו הוא ובניו בקרב ישראל", מה למדים מכך שהזכיר גם את בניו של המלך כאן - "הוא ובניו"? (רש"י יז,כ)

עבודת הכוהנים ושכרם (יח, א-ח)

1. למדנו ששבט לוי לא קיבל נחלה בארץ ישראל וכתוב בפס' שהלוויים יאכלו "אֲשֵׁי ה' וְנַחֲלָתוֹ ...", מהם "אשי ה'" ומהם "נחלתו" שחלקם מיועדים לכוהנים וחלקם ללוויים? (רש"י יח,א)

2. מה הייתה פרנסת הכהנים שהיו מקבלים מבני ישראל? (יח,ג-ד)

דינים נוספים בפרשה (יח, ט - יט, כא)

משה רבנו מזהיר שוב את עם ישראל מהליכה בדרכי הגויים שהיו מנסים לנבא עתידות ע"י עבודה זרה "קִסָּם קִסָּמִים מְעֻזָּן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף... וְשָׂאֵל אוֹב וְיִדְעֵנִי וְדֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים".

1. כתוב בפס' "לֹא יִמָּצֵא בָךְ מְעַבֵּיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ", איך נקראת עבודה זרה זו? (רש"י יח,י)

2. על איזה דברים ה"מְנַחֵשׁ" מנחש שיקרה דבר מסוים? (רש"י יח,י)

3. מהו "חֵבֶר חֵבֶר"? (רש"י יח,יא)

4. לאחר הפירוט על העבודות הזרות, אומרת התורה "תָּמִיד תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ", כיצד מפרש רש"י את הפסוק? (רש"י יח,יג)

5. במעמד הר סיני, עם ישראל פחד לשמוע את קול ה' וביקש ממשה רבנו שידבר עם הקב"ה ויעביר את מצוות ה'. הקב"ה מבטיח למנות נביא שימשיך להעביר את דבר ה' לעם ישראל. כיצד ידעו עם ישראל שהנביא הוא נביא אמת ואינו משקר? (יח,כ"ב)

6. באיזה מיתת מת אותו "נביא" המוזכר? (רש"י יח,כא)

המלמד

מתכוננים לפרשה

parashatshavua.com

5

ערי מקלט

7. למדנו בחומש במדבר על ערי מקלט, שאליהם יכול לברוח רוצח בשגגה (לא בכוונה). כמה ערי מקלט אנו מצווים להקים בתוך ארץ ישראל? (יט,ב-ג)
8. מה הפירוש "תָּכִין לָךְ תִּדְרֹךְ..."? איך זה בא לידי ביטוי? (רש"י יט,ג)
9. איזה שני מקרים מביאה התורה לרוצח בשגגה (לא בכוונה)? (יט,ד-ה)
10. למדנו שגואל הדם הוא קרוב של הנרצח הרוצח לנקום את מותו של הנרצח. אם הרוצח בשגגה מגיע לעיר מקלט, אסור לגואל הדם לפגוע בו. מה יהיה דינו של גואל הדם אם יהרוג את הרוצח בשגגה לפני שמגיע לעיר המקלט? (יט,ו)
11. כתוב בפס' "וַיִּסְכֹּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה", כמה ערי מקלט יש בסה"כ? כיצד? (רש"י יט,ט)
12. מה יהיה דינו של רוצח במזיד שבורח לעיר מקלט? (יט,יב)
13. למה מודגש הפס' כאן "לֹא תַחֹס עֵינְךָ עָלָיו.."? (רש"י יט,יג)
14. כתוב בפס' "לֹא תִסֵּג גְבוּל רֵעֶךָ" מהו לשון "לֹא תִסֵּג" ומה המשמעות? (רש"י יט,יד)
15. התורה ממשיכה לדון במערכת המשפט וחקירת העדים. כתוב בתורה "וְעִשִּׂיתֶם לוֹ כְּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו..... עֵינִי בְּעֵינֵי שֹׁן בֶּשֶׁן יָד בְּיַד רֶגֶל בְּרֶגֶל" וכו', מה הפירוש "עין בעין", האם מוצאים לאדם את העין ממש, או שמדובר בתשלום בשוי האיבר שעשה בו נזק? (רש"י יט,כ)

ההכנה לקראת מלחמות ישראל (כ, א-ט)

1. משה רבנו מכין את עם ישראל לקראת הקרבות בכניסה לארץ ישראל באויבים גדולים ורבים עם כלי נשק טובים יותר מכלי הנשק שהיו לעם ישראל והם צריכים לבטוח בישועת ה'. ומצווה את הכהן לדבר עם בני ישראל לפני היציאה לקרב. השלימו את דבריו של הכהן: "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתְּם קְרָבִים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל אֲבִיבְכֶם אֵל _____ אֵל _____ וְאֵל _____ וְאֵל _____ מִפְּנֵיהֶם" (כ,ג-ד)
2. כתוב בפס' "וַאֲמַר אֱלֹהִים שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתְּם קְרָבִים הַיּוֹם...." וכו', למה נאמר "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל" הרי כבר מדבר איתם? (רש"י כ,ג)
3. מה רוצה הכהן להדגיש לעם באמרו "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הִהְיָה עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם...."? (רש"י כ,ד)
4. השוטרים הממונים יוסיפו לדבר אל עם ישראל כדי שלא יצאו אנשים שמפחדים להילחם בגלל סיבות אישיות ועלולים להחליש את הלוחמים. איזה מקרים מביאה התורה? מיתחו קו (כ,ה-ח)

וְלֹא חָלָל

מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֹדֶשׁ

וְלֹא לְקַחָהּ

וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם

לְבֵיתוֹ וְלֹא יָמַס אֶת לֶבֶב אָחִיו כְּלָבָבוֹ

וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה

וְלֹא חָנְכוֹ

מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרוֹךְ הַלֶּבֶב יִלָּךְ וַיָּשָׁב

המלמד

מתכוננים לפרשה

6

parashatshavua.com

5. מה הפירוש "ולא חָנְכוּ", מהו לשון "חנוך"? (רש"י כ,ה)
 6. כתוב בפס' "ומי האיש אשר נטע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ", מה הפירוש "ולא חָלְלוֹ"? (רש"י כ,ו)

7. מה הפירוש "הִירָא וְרַךְ הַלֵּבָב" עפ"י ר' עקיבא? (רש"י כ,ח)

משה רבנו מצווה למנות שרי צבאות על העם לפני המלחמה שמסוגלים להרים את רוח העם במלחמה

כללים למלחמות ישראל (כ, י-כ)

ראינו בפרשות קודמות שעם ישראל צריך להשמיד את יושבי ארץ כנען וזוהי מלחמת חובה. כעת, לאחר ההכנות ולפני היציאה לקרבות, משה רבנו מלמד את עם ישראל מה לעשות במלחמת הרשות (עם ישראל יכול להרחיב את נחלתו)

1. מה צריך לעשות בשלב הראשון של המלחמה לכיבוש העיר? (כ,יא)
 2. אם האויב נכנע בפני עם ישראל, ניתן לגבות מהם מס (תשלום כספי) ואפשר להפוך אותם לעבדים. מה צריך לעשות אם הם לא נכנעים? (כ,יב-יג)
 3. לצורך כיבוש העיר היו עושים מצור - מקיפים את העיר כך שלא ניתן להכנס ולצאת. משה רבנו מצווה על איסור בזמן מצור על עיר בזמן מלחמה. מהו? (כ,יט-כ)
 4. כתוב בפס' "כִּי תָצוּר אֶל עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ..." , כמה ימים הם "ימים רבים" ומה לומדים מכך? (רש"י כ,יט)
 5. מה הפירוש שעם ישראל צריך להילחם בעיר "עַד יִדָּתָה"? (רש"י כ,כ)

עגלה ערופה (כא, א-ט)

בין פרשיות המלחמה, מופיע עניין מיוחד של חלל, אדם מת, שנמצא בשדה ולא יודעים מי הרג אותו. התורה מלמדת אותנו שאם יש יהודי שנפגע, צריך לכפר על מותו כיוון שכולנו אחראים לכל אחד ואחד מעם ישראל ולא דאגו למנוע את המוות של החלל.

1. כיצד יש לברר איזו עיר תכפר על מותו של אותו יהודי? (כא,ב-ג)

המלמד

מתכוננים לפרשה

7

parashatshavua.com

2. זקני העיר צריכים לקחת עֵגְלָה. מה מיוחד בעגלה זו ולאן לוקחים אותה? (כא,ג-ד)

מסבירים חז"ל את הסיבה לעריפת העגלה : "אמר הקב"ה תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות, ותערף במקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות"

3. כתוב בתורה שזקני אותה העיר "יִרְחֲצוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בְּנָחַל" ובהמשך כתוב "וְעָנוּ וְאָמְרוּ יְדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה". למה הוצרכו זקני בית הדין לומר דבר זה, וכי יעלה על הדעת שהם שופכי דמים? (רש"י כא,ז)

4. מה רצה ללמדנו הכתוב באמרו "וְאֵתָהּ תִּבְעַר הַדָּם הַנִּקִּי מִקֶּרְבָּךְ...?" (רש"י כא,ט)

